

Johan Polak, mecenas.

door Hans Plomp

Met Xaviera Hollander, destijds nog Vera de Vries, zat ik in de redactie van de schoolkrant. Het was 1961 en we hadden Gerard Reve uitgenodigd voor een lezing op onze school. Hij was in het nieuws door de rechtszaak tegen hem, omdat hij geschreven had hoe hij de liefde bedreef met god. Deze had zich gemanifesteerd als een zachte ezel, welke door Reve bereden werd in de "geheime opening".

Xaviera en ik hoopten op een schandaal, maar helaas hield hij een saaie voordracht over de catharsis in de Griekse tragedie. "Opdat jullie weten dat ik niet van de straat ben," verklaarde Reve zijn keuze voor dit onderwerp. Na afloop gaf ik hem enkele van mijn verhalen, waarin ik op puberaal-wrede wijze afrekende met mijn ouders. Reve vond dat prachtig en nodigde mij uit om eens langs te komen.

We togen naar de Oudezijds Achterburgwal, waar hij indertijd woonde, om hem voor onze krant (*sansjene* geheten) te interviewen. Hij leefde daar met Wim Schumacher, die meteen na binnenkomst tegen ons zei: "Je moet niet schrikken als Gerard ineens vreemd begint te doen. Hij moet ieder uur een orgasme krijgen en dat doet hij zelf tijdens het gesprek, gewoon onder tafel."

We waren nog maar net van onze verbazing bekomen, toen er een kleine vrouw binnenkwam met een lege drankfles. Ze vroeg: "Heb je een beetje jenever voor me?" De volksschrijver begon te schreeuwen: "Denk je dat het geld me op de rug groeit? Ga naar de drankboer, slet, en laat je kutwerk betasten!" De vrouw droop af, zonder aan ons voorgesteld te zijn. Dat was Hanny Michaelis, zijn ex en onze introductie in het literaire leven.....

In 1962, kort nadat de Muur was gebouwd, vond er in Berlijn een congres van schoolkrantredacteuren uit heel Europa plaats. Ik was uitgenodigd, samen met collega's als Jan Donkers en Martin Hartkamp. Jongens van een jaar of zeventien.

Het was best "eng", daar in Berlijn. Onze ouders vonden het geen goed idee, tenzij er een volwassene mee zou gaan. We zaten met de handen in het haar.

Een volwassene om op ons te letten, dat leek ons vreselijk. Ik dacht aan Gerard, een echte vrijbouter. Dat het alleen jongens waren die meelingen, vond hij zeer aantrekkelijk. Hij ging dus mee.

Daar heeft hij zijn eerste reisbrief geschreven, de vrijwel onbekende *Brief uit Berlijn*. Deze werd gepubliceerd in een blad dat we naar aanleiding van onze avontuurlijke reis samenstelden.

Voortaan mocht ik bij Gerard komen douchen. Mij ouders hadden een dergelijke luxe nog niet. Gerard wilde toezien of ik me wel nauwkeurig reinigde, maar hij heeft nooit een poging gedaan zich aan mij te vergrijpen...Ik wist dat homoseksualiteit bestond. Het interesseerde me niet. Zelf had ik tot mijn veertiende in een vriendenclub gezeten, waar voornamelijk masturbatie beoefend werd. Ik dacht dat homo's nog in die fase zaten en vond dat vrij normaal.

Na een half jaar had Gerard me niet verder geholpen op literair gebied, terwijl hij in de redactie van *Tirade* zat. Toen ik hem vroeg mij eens te helpen met publiceren, sprak hij plechtig: "Als je schrijver wilt worden, moet je naar uitgever Johan B.W.Polak gaan. Maar trek wel een schone onderbroek aan..."

Ik moet bekennen dat ik tot dan toe niet geboeid was door de Nederlandse letteren. Maar *Serpentina's petticoat* van Jan Wolkers sloeg in 1961 in als een bom. Als zulke verhalen gepubliceerd konden worden, dan wilde ik ook schrijver worden.

Zo kwam ik terecht bij Johan Polak. In het sombere huis van zijn moeder aan de sjeke Minervalaan, ontving hij me op zijn slaapkamer. Hij lag op bed in ouderwets ondergoed en verklaarde dat hij zwak en ziekelijk was. Ik las hem enkele dingen voor, waar hij heel positief op reageerde. Bovendien werd hij misselijk en verliet zijn bed om te gaan overgeven. Daarbij viel me op dat zich een enorm geslachtsdeel aftekende in zijn hagelwitte onderbroek.

Al spoedig sprak hij over de "Griekse beginselen", die hij blijkbaar bewonderde en praktiseerde. Hij noemde mij een "efebe", een compliment waarvan ik niet precies de betekenis wist. Daar zou ik alras achterkomen, want Johan stelde voor mijn leermeester en beschermheer te worden, om mij vooruit te helpen

in het leven. Daar stond dan slechts een kleine dienst tegenover: hij zou zo graag mijn ranke knapenlijf bewonderen.

Toen ik me had uitgetkleed, moest Johan alweer overgeven. Wat later, toen onze relatie vastere vorm had aangenomen, vroeg hij of ik hem handmatig wilde bevredigen. Het zou me geen windeieren opleveren. Ik stemde toe, en daar heb ik nooit spijt van gehad.

Mijn leven had in die tijd tamelijk chaotische vormen aangenomen. Ik werd van school gestuurd, omdat ik een mede-leerlinge zwanger had gemaakt, werd na enige moeite afgekeurd voor militaire dienst (S5= geestelijk labiel). Bovendien werd ik door mijn gereformeerde ouders gedwongen om te trouwen, op mijn achttiende. Ik vond dat geen straf, want het betekende dat ik kon ontsnappen uit het benauwende ouderlijk huis.

Het was een kolfje naar Johans hand. Tot opluchting van mijn naïeve ouders, was die keurige, rijke heer bereid mijn "opvoeding" verder ter hand te nemen. Ze hadden eens moeten weten.....

Mijn bezoek begon meestal met een (mijnerzijds) plichtmatig aftrekronkje. Vaak zei ik tegen Johan dat ik het triest vond dat hij op zo'n saaie en liefdeloze wijze aan zijn "gerief" kwam. Soms vroeg hij dan of ik over hem heen wilde kotsen, maar zelfs dat genot kon ik hem niet schenken. Morele problemen had ik niet met de situatie. Ik zag het als een dienst die ik een meelijwekkende vriend bewees.

Zijn vriendschap toonde Johan op veel manieren. Hij vond woningen voor mij en mijn prille gezin, kocht auto's en schonk een maandelijkse toelage. Bovendien bedacht hij bijzonder moeilijke opdrachten voor mij, zoals het vertalen van *Language and Silence*, van de pessimistische filosoof George Steiner. Ook *Color of Darkness* van James Purdy, de schepper van een zwartgallig, genadeloos en homo-erotisch universum vertaalde ik in opdracht van Johan. Zo werd ik ingewijd in de "hogere" en "lagere" aspecten van Johans literaire smaak.

Samen bezochten we George Steiner (die mij apart nam en vroeg wat ik in die oude homo zag), Roland Holst en J.C. Bloem. De laatste vond ik een innemende oude man. Hij vertelde me dat hij vaak wakker lag 's nachts, om te wachten op Clara Eggink, zijn twintig jaar jongere geliefde. Pas als hij haar voetstappen

hoorde, kwam hij tot rust. Ik vond het zo aardig, dat hij me dit vertelde, het geheim van de dichter die schreef: “Denkend aan de dood kan ik niet slapen, en niet slapend denk ik aan de dood...”

Intussen schreef ik aan mijn eerste roman, *De ondertrouw*, een somber herenboek. Deze ging voornamelijk over mijn relatie met Johan. Ik las de nieuwe stukken steeds aan hem voor. Hij vond het erg goed, maar wilde het niet uitgeven. Hij zei: “Dan denkt iedereen dat het vriendjespolitiek is.”

Ik debuteerde in België bij Manteau, in de 5^e Meridiaanreeks van Julien Weverbergh. In dat boek komen mijn homoseksuele ervaringen aan de orde. Het heeft een duistere ondertoon en bevat episodes die ik nu niet meer zou schrijven. Duidelijk is de cynische invloed van Reve, Purdy en Heere Heeresma, een andere literaire vriend. Het leven dat ik daarin beschrijf is van voor de Provotijd. Ik dweepte met Gustav Mahler, Hoelderlin, Lautreamont. Mijn wereld was een duistere. Johan bracht me in contact met de “klassieke” literatuur en leerde me de nodige discipline.

Daar kwam verandering in toen ik kennismaakte met leeftijdgenoten in de Provo beweging en begon te happenen en te trippen. De jonge Provo's kon Johan nog wel pruimen. De blonde god Rob Stolk bewonderde hij en hij steunde financieel de eerste uitgaven van Provo. Ook was Johan degene die toestemming gaf de tentoonstelling over het politiegeweld bij het huwelijk van Claus en Beatrix in een van zijn ruimtes te organiseren. Rob van Gennep voelde daar weinig voor, maar als het om jonge goden ging, was Johan tot veel bereid. De rellen rond deze expositie werden door Louis van Gasteren vereeuwigd in zijn aangrijpende docu *Omdat mijn fiets daar stond*.

Ik begon in die tijd met geestverruimende middelen te experimenteren. Dat kon Johan niet aan. Hij leefde in een eindtijd, terwijl ik een nieuwe tijd zag glore. Ik dacht: hij heeft miljoenen, waarom besteed hij die alleen aan wat voorbij is? Waarom koopt hij geen stuk land, waar we een nieuwe gemeenschap kunnen stichten? In die tijd was de *Queen Elizabeth* te koop, een gigantisch passagiersschip. Ik zei tegen Johan: “als jij dat schip koopt, dan zoek ik duizend mensen uit waarmee we de wereld rondvaren om het provo-gedachtengoed te verspreiden.” Dat was het einde van onze relatie en ook mijn toelage hield op.

Er kwam geen schip, maar enkele jaren later bezette ik met geestverwanten het voormalige eiland Ruigoord. Daar brengen wij nu al bijna een halve eeuw in de praktijk, waarvoor Johan terugdeinsde.

“Je ne regrette rien!”